



Povjerenstvo za očuvanje nacionalnih spomenika, na osnovu članka V. stavak 4. Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i članka 39. stavak 1. Poslovnika o radu Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika, na sjednici održanoj od 3. do 5. ožujka 2015. godine, donijelo je

ODLUKU

I.

Povijesni spomenik Zgrada željezničke postaje Šipad (zgrada bivše željezničke stanice Steinbeiss) u Jajcu proglašava se nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: nacionalni spomenik).

Nacionalni spomenik se nalazi na prostoru označenom kao k.č. 1705, posjedovni list broj 683, k.o. Jajce I, općina Jajce, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina.

Na nacionalni spomenik se primjenjuju mjere zaštite utvrđene Zakonom o sprovedbi odluka Povjerenstva za zaštitu nacionalnih spomenika uspostavljenog prema Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini ("Službene novine Federacije BiH", br. 2/02, 27/02, 6/04 i 51/07).

II.

Vlada Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Vlada Federacije) dužna je osigurati pravne, znanstvene, tehničke, administrativne i financijske mjere za zaštitu, konzervaciju i prezentaciju nacionalnog spomenika.

Povjerenstvo za očuvanje nacionalnih spomenika (u daljnjem tekstu: Povjerenstvo) će utvrditi tehničke uvjete i osigurati financijska sredstva za izradu i postavljanje informacijske ploče sa osnovnim podacima o spomeniku i odluci o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom.

III.

U cilju trajne zaštite nacionalnog spomenika, na prostoru definiranom u točki I. stavak 2. ove odluke, utvrđuju se sljedeće mjere zaštite:

- dopušteni su konzervatorsko-restauratorski radovi, konstruktivna sanacija, unutarnja adaptacija prilagođena novoj namjeni prostora, radovi koji će osigurati održivu uporabu objekta i radovi kojima je cilj prezentacija nacionalnog spomenika, uz odobrenje federalnog ministarstva nadležnog za prostorno uređenje i strukovni nadzor nadležne službe zaštite naslijeđa na razini Federacije Bosne i Hercegovine;
- spomenik može biti rabljen za stambene, kulturne, edukativne i ugostiteljske svrhe.

Na susjednim parcelama (k.č. 1115, 1114, 1113 i 1105) koje graniče sa zaštićenim prostorom izgrađeni su stambeni i stambeno-poslovni objekti i na njima je dopušteno tekuće održavanje uz zadržavanje postojećih gabarita i visina.

IV.

Stavljaju se izvan snage svi sprovedbeni i razvojni prostorno-planski spisi u dijelu u kojemu su u suprotnosti sa odredbama ove odluke.

V.

Svatko, a posebice nadležni organi Federacije Bosne i Hercegovine, kantona, gradske i općinske službe suzdržat će se od poduzimanja bilo kakvih radnji koje mogu oštetiti nacionalni spomenik ili dovesti u pitanje njegovu zaštitu.

VI.

Ova odluka će se dostaviti Vladi Federacije, federalnom ministarstvu nadležnom za prostorno uređenje, nadležnoj službi zaštite naslijeđa na razini Federacije Bosne i Hercegovine i općinskom organu uprave nadležnom za poslove urbanizma i katastra, radi sprovedbe mjera utvrđenih u toč. II. – V. ove odluke, te nadležnom općinskom sudu radi upisa u zemljišne knjige.

VII.

Sastavnim dijelom ove odluke je obrazloženje sa pratećom dokumentacijom, koje je dostupno na uvid zainteresiranim osobama u prostorijama i na web-stranici Povjerenstva (<http://www.kons.gov.ba>).

VIII.

Prema članku V., stavak 4. Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, odluke Povjerenstva su konačne.

IX.

Ova odluka stupa na snagu narednog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku BiH".

Ovu odluku Povjerenstvo je donijelo u sljedećem sastavu: Zeynep Ahunbay, Martin Cherry, Amra Hadžimuhamedović, Dubravko Lovrenović i Ljiljana Ševo.

Predsjedatelj Povjerenstva

Dubravko Lovrenović

Broj: 06.2-2.3-64/15-7
4. ožujka 2015. godine
Sarajevo

O b r a z l o Ź e n j e

I. – UVOD

Na osnovu članka 2. stavak 1. Zakona o sprovedbi odluka Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika, uspostavljenog prema Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, , “nacionalni spomenik” je dobro koje je Povjerenstvo za očuvanje nacionalnih spomenika proglasilo nacionalnim spomenikom sukladno čl. V. i VI. Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, kao i dobra upisana na Privremenu listu nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine (“Službeni glasnik BiH“, broj 33/02), sve dok Povjerenstvo ne donese konačnu odluku o njihovom statusu, a za što ne postoji vremensko ograničenje i bez obzira da li je za dotično dobro podnesen zahtjev.

Zijad Plivac iz Jajca, trenutačno nastanjen u Linzu, podnio je dana 15.08.2014. godine peticiju za proglašenje dobra Zgrada bivše željezničke postaje Steinbeiss, kasnije Šipad, kasnije JDŽ, nacionalnim spomenikom BiH.

Sukladno odredbama Zakona, a na osnovu članka V. stavak 4. Aneksa 8 i članka 35. Poslovnika o radu Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika, Povjerenstvo je pristupilo sprovođenju postupka za donošenje konačne odluke o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom.

Izjava o značaju dobra

Izgradnja šumskih željeznica u Bosni i Hercegovini za vrijeme austrougarske uprave najuže je povezana sa eksploatacijom bosanskih šuma i razvitkom drvne industrije. Najveće i najznačajnije pruge u privatnom vlasništvu bile su šumske pruge industrijalca Otta Steinbeissa u zapadnoj Bosni, koje će se kasnije nazvati Šipadove pruge, a nakon toga JDŽ (Jugoslovenske državne željeznice). Jedna od Steinbeissovih pruga bila je i uskotračna pruga Srnetica – Jajce koja je puštena u promet 10.01.1916. godine. Dužina pruge od Srnetice do Jajca iznosila je 107 km. Za potrebe ove pruge u prigradskom dijelu Jajca sagrađena je još jedna zgrada željezničke postaje poznata pod nazivom “Šipad”

Objekt je sačuvan u izvornom stanju i pored povijesne i arhitektonske vrijednosti, njegov značaj je u tomu što predstavlja jedan od rijetkih industrijskih objekata koji su sagrađeni u periodu austrougarske vladavine u BiH, a koji je sačuvan do danas.

II. – PRETHODNI POSTUPAK

U postupku koji prethodi donošenju konačne odluke o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom, izvršen je uvid u:

- dokumentaciju o lokaciji imovine i sadašnjem vlasniku i korisniku dobra (prepis posjedovnog lista sa kopijom katastarskog plana. Zemljišno-knjižni izvadak nije dostavljen iz razloga što su u Zemljišnom-knjižnom uredu konstatirali da je u njihovoj evidenciji preskočen);
- sadašnje stanje i namjenu dobra, uključujući opis i fotografije, podatke o oštećenjima tijekom rata, podatke o intervencijama na restauraciji i drugoj vrsti radova na dobru itd.;
- povijesnu, arhitektonsku i drugu dokumentarnu građu o dobru, koja je data u popisu rabljene dokumentacije u sklopu ove odluke.

- Sukladno članu 12. Zakona o implementaciji odluka Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika utemeljenog na osnovu Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, za potrebe vođenja postupka proglašenja kulturnog dobra nacionalnim spomenikom BiH:
- e-mailom od 15.08.2014. godine Zijad Plivac je uputio peticiju Povjerenstvu za očuvanje nacionalnih spomenika za proglašenje dobra Zgrada bivše željezničke stanice Steinbeiss, kasnije Šipad, kasnije JDŽ u Jajcu, nacionalnim spomenikom BiH;
 - Dopisom broj 06.2-35.2-2/14-151 od 12.09.2014. godine Povjerenstvo za očuvanje nacionalnih spomenika zatražilo je dostavljanje dokumentacije i stavova u vezi sa proglašenjem Zgrade željezničke stanice Šipad u Jajcu nacionalnim spomenikom od: podnositelja peticije Zijada Plivca; Općine Jajce, organ uprave nadležan za poslove urbanizma i katastra; Željeznice Federacije BiH; Federalno ministarstvo prostornog uređenja; Zavod za zaštitu spomenika u sastavu Federalnog ministarstva kulture i sporta;
 - Dopisom broj 1-4126/2014 od 22.09.2014. godine Javno preduzeće željeznice Federacije BiH je tražilo produženje roka za dostavu dokumentacije, a telefonskim putem su nas obavijestili da ne posjeduju dokumentaciju za predmetno dobro;
 - Dopisom broj 03-30-104/15 od 11.02.2015. godine Općina Jajce, pomoćnica općinskog načelnika poslala je Povjerenstvu za očuvanje nacionalnih spomenika Izvod iz posjednovnog lista broj 683; Kopija katastarskog plana – stare karte iz 1953. godine; Ortofoto snimak; opis sadašnjeg stanja dobra sa fotografijama;
 - Dopisom broj 07-40-4-5039-1/14 od 06.10.2014. godine Zavod za zaštitu spomenika u sastavu federalnog ministarstva kulture i sporta nas obavještava da je dobro bilo evidentirano pod nazivom Zgrada stare željezničke stanice Šipad, Jace i da ne posjeduju dokumentaciju o dobru;
 - Dopisom broj 03-23-2-1125/14 MD-2 od 16.09.2014. godine Federalno ministarstvo prostornog uređenja nas obavještava da ne raspolažu dokumentacijim niti drugim podacima vezano za spomenuto dobro.

Na osnovu uvida u prikupljenu dokumentaciju i stanje dobra, utvrđeno je sljedeće:

1. Podatci o dobru

Lokacija

Zgrada željezničke stanice Šipad u Jajcu nalazi se na desnoj obali rijeke Plive u Ulici Mračaj b.b. Lokacija na kojoj se nalazi objekt je izdvojena u odnosu na druge objekte i sjevernom stranom je orijentirana prema rijeci Plivi. U odnosu na Stari grad zgrada se nalazi oko 500 m istočno. Predstavlja jedini objekt u ovom dijelu grada koji je izgrađen u vrijeme austrougarske uprave. Na drugoj strani rijeke Plive, na udaljenosti od oko 200 m nalazila se druga zgrada željezničke stanice iz austrougarskog perioda koja je nakon posljednjeg rata srušena. Drveni željeznički most koji je spajao obale rijeke Plive je, također, srušen.

Povijesni spomenik Zgrada željezničke poszaje Šipad u Jajcu, nalazi se na lokaciji označenoj kao k.č. broj 1705; Posjedovni list broj 683; K.O. Jace I; općina Jajce, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina.

Povijesni podatci¹

Prva pruga u Bosni i Hercegovini puštena je u promet krajem prosinca 1872. godine. Bila je to pruga normalnog kolosjeka od Banje Luke do Dobrljina, u dužini od 87 km. Izgrađena je kao dio Carigradske magistrale koja je, prema planovima Otomanskog carstva, trebala povezati Carigrad sa Bečom.

Nakon Berlinskog kongresa 1878. godine Bosna i Hercegovina je došla pod vlast Austro-Ugarske Monarhije. Austro-Ugarska već od 1878. godine započinje intenzivnu gradnju željezničkih pruga u Bosni i Hercegovini kako bi osigurala snabdijevanje vojnih trupa, a kasnije vršila eksploataciju bosanskog rudnog i šumskog bogatstva. 10. rujna 1878. godine u Derventi je osnovana prva direkcija bosanskohercegovačkih željeznica pod nazivom "Direkcija Carskih i kraljevskih Bosanskih željeznica". Prvi ravnatelj je bio major – inženjer Johan Tomašek. Osoblje direkcije bilo je iz Austro-Ugarske, a domaći radnici su bili pomoćno osoblje. Iz Rumunije su prebačene lokomotive i vagoni za uzani kolosjek, vlasništvo firme "Higel i Sager", što je odredilo karakter bosanskohercegovačkih pruga. To su bile pruge uzanog kolosjeka širine 76 cm koje su egzistirale u Bosni i Hercegovini 100 godina, ukinute su 1978. godine.

Željeznička pruga Sarajevo – Brod izgrađena je 1882. godine, a južna pruga Metković – Sarajevo završena je 1. kolovoza 1891. godine. Ovim prugama Bosna i Hercegovina bila je povezana sa glavnim željezničkim prugama u Monarhiji.

Jajce dobija prvu uskotračnu prugu do Lašve 01.05.1895. godine koja je bila u vlasništvu Carsko-kraljevskih Bosanskih željeznica.

Izgradnja šumskih željeznica u Bosni i Hercegovini za vrijeme austrougarske uprave povezana je sa eksploatacijom bosanskih šuma i razvitkom drvne industrije. U početku se nije moglo pristupiti eksploataciji šuma u većim razmjerama zbog nedostatka potrebnih komunikacija. Da bi se to postiglo, bile su potrebne velike investicije za postrojenja za preradu drveta i izgradnju šumskih komunikacija, odnosno šumskih željezničkih kolosjeka. Najveće su bile pruge bečkog industrijalca Otta Steinbeissa² u zapadnoj Bosni, koje će od 1919. godine preći u vlasništvo Šipada.

Jedna od Steinbeissovih pruga bila je i uskotračna pruga Srnetica – Jajce koja je puštena u promet 10.01.1916. godine. Dužina pruge od Srnetice do Jajca iznosila je 107 km. Željezničke stanice na relaciji Jajce – Srnetica bile su: Jajce – Plivska Jezera – Jezero – Volari – Šipovo – Sokolac – Pliva – Podovi – Čardak – Podgora – Mlinište – Ovčara – Lisina – Tisova Kosa – Kurijeva Kosa – Potoci – Srnetica. Za potrebe ove pruge u prigradskom dijelu Jajca sagrađena je još jedna zgrada željezničke postaje poznata pod nazivom Šipad³. Izgradnjom ove zgrade Jajce dobija dvije zasebne željezničke postaje.

¹ Povijesni podatci su dijelom preuzeti iz odluke Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika: Povijesni spomenik Zgrada stare željezničke postaje u Sanskom Mostu.

² Najdužu mrežu šumskih željeznica izgradila je firma Steinbeiss u zapadnoj Bosni. Bavarski poduzetnik Otto Steinbeiss započeo je eksploataciju šumskih područja oko rijeke Sane na osnovu ugovora sa Zemaljskom upravom od 1892. godine na rok od 20 godina, a ugovorom od 1899. godine produžena mu je koncesija na narednih 10 godina. Steinbeissovo eksploataciono područje zahvatalo je početkom XX. stoljeća površinu od 45.000 hektara sa drvenom masom od 18 miliona kubnih metara. Pred kraj austrougarske uprave, krajem 1916. godine u Bosni i Hercegovini je bilo oko 1220 km šumskih pruga. (Juzbašić, Dževad)

³ Prije ove Steinbeissove pruge bila je izgrađena uskotračna pruga Donji Vakuf – Jajce koja se nastavljala na prugu Travnik – Lašva – Bugojno – Donji Vakuf – Gornji Vakuf koje su bile izgrađene u

Raspadom Austro-Ugarske mMonarhije i stvaranjem Kraljevine SHS država postaje vlasnik poduzeća Steinbeiss. Ovo je poduzeće u kolovozu 1919. preimenovano u "Šipad".

Poslije II. svjetskog rata ove željeznice uključene su u mrežu Jugoslovenskih državnih željeznica JDŽ sa javnim prijevozom putnika i roba. Od tada zgrada željezničke postaje Šipad gubi svoju prvobitnu namjenu, nakon čega su se u zgradu uselile obitelji željezničara. Jedna prostorija nazvana "soba voznog osoblja" imala je namjenu za smještaj željezničara u vremenu između smjena koji su živjeli izvan gradskog područja. Prostorija se nalazila u prizemlju zgrade. Služila je i za privremeni smještaj pristiglim željezničarima iz drugih krajeva jugoslovenskih područja koji su bili prekomandovani na rad u jajačkoj stanici.

Uprava JDŽ je 01.06.1975. godine ukinula prugu Srnetica – Jajce, a do 1978. godine bile su ukinute sve uskotračne pruge, tako je područje Jajca ostalo bez željezničke pruge.

Postoji inicijativa da se obnovi dio uskotračne pruge u BiH koja bi služila u turističke svrhe.

2. Opis dobra

Zgrada željezničke postaje pravokutne je osnove i svojom dužom stranom orijentirana je u pravcu istok-zapad. Izvanjske dimenzije objekta iznose oko 13,20 X 7,40 m sa pravokutnim dodatkom na istočnoj strani, čije dimenzije iznose oko 2,90 X 1,30 m u kojemu su bila smještena kupatila na svakoj etaži.

Zgrada⁴ se sastoji od podruma, prizemlja, kata i potkrovlja. Visina zgrade od kote terena do sljemena iznosi oko 9,00 m.

Katna visina prizemlja iznosi oko 2,70 m, prvog kata oko 3,50 m, visina potkrovlja na centralnom dijelu iznosi oko 2,70 m, dok su zabatni zidovi niži. Jednokrakim drvenim stepeništem ostvarena je vertikalna komunikacija između prizemlja, kata, potkrovlja i podruma. Stepenište je u odnosu na ostalu drvenu konstrukciju u prilično dobrom stanju, tako da je kretanje po njemu bilo moguće.

Glavni ulaz u objekt nalazi se na sjevernoj strani na kojoj se nalazila trasa uskotračne pruge. Ulaz je ostvaren preko jednokrlnih drvenih vrata kojima se prilazi preko kamenog stepenika.

Zgrada željezničke postaje Šipad u Jajcu građena je od tradicionalnih materijala. Zidovi podruma zgrade su zidani od rezanog obrađenog kamena – sedre u krečnom malteru. Njihova debljina je različita i na pojedinim mjestima iznosi oko 70 cm. U podrumu se nalaze ostave, kao i ostave za ogrijev. Bilo je nemoguće ući u podrum jer je stepenište potpuno zatrpano materijalom. Prizemlje, kat i potkrovlje objekta urađeno je od drvene bondruk konstrukcije sa ispunom od sedre čija debljina iznosi oko 50 cm.

Objekt je poprečno sa dva drvena zida podijeljen na tri prostorne cjeline. Na osnovu sačuvanih ostataka, može se pretpostaviti da su se na svakoj etaži nalazile po dvije stambene jedinice koje su imale zajedničko kupatilo.

Unutarnji pregradni zidovi su izrađeni od opeke debljine 20 cm. Svi zidovi sa unutarnje i izvanjske strane su malterirani.

period od 1893. do 1895. godine. Željeznička postaja Jajce izgrađena je kad i pruga 1895. godine na lijevoj obali rijeke Plive.

⁴ Zbog lošeg stanja objekta – zidova, međukatnih i stropnih drvenih konstrukcija koja su istrula i obrušenog materijala u objektu – nije bilo u moguće izvršiti snimanje objekta niti precizna mjerenja.

Međukatna konstrukcija je izrađena od drvenih greda preko kojih je postavljen drveni pod.

Objekt je pokriven dvovodnim krovom sa pokrovom od crijepa. Na krovu se sa južne strane nalazi jedna krovna badža.

Na sjevernoj fasadi nalazi se šest drvenih prozorskih otvora, čije dimenzije iznose oko 1,20 X 1,60 m raspoređenih simetrično u prizemlju i katu i tri niža prozora na potkrovlju. Na južnoj fasadi, u prizemlju i katu nalaze se po četiri prozora čije dimenzije iznose oko 1,20 X 1,60 m koji su raspoređeni simetrično. Prozor na centralnom dijelu badže potkrovlja je istih dimenzija, dok su dva niža prozora potkrovlja raspoređena simetrično u odnosu na badžu.

Na zapadnoj fasadi nalazi se jedan prozor u prizemlju (pretpostavka je da je drugi zazidan) i po dva prozora iste dimenzije na katu i potkrovlju čije dimenzije iznose oko 1,20 X 1,60 m. Prozorski otvori su raspoređenih simetrično u prizemlju, katu i potkrovlju. Na istočnoj fasadi nalaze se po dva prozora na svakoj etaži, čije dimenzije iznose oko 1,20 X 1,60 m. Svi prozori su bili drveni sa donjim dijelom koji se otvarao i gornjim fiksnim dijelom. Prozori su imali drvene žaluzine.

3. Dosadašnja zakonska zaštita

Dopisom broj 07-40-4-5039-1/14 od 06.10.2014. godine Zavod za zaštitu spomenika u sastavu Federalnog ministarstva kulture i sporta obavještava Povjerenstvo da je dobro bilo evidentirano pod nazivom Zgrada stare željezničke postaje Šipad, Jajce.

4. Istraživački i konzervatorsko-restauratorski radovi

Nema informacija da su na objektu vršeni konzervatorsko-restauratorski radovi.

5. Sadašnje stanje dobra

Zgrada željezničke postaje Šipad u Jajcu građevinski je u veoma lošem stanju. Objekt se ne koristi jer je potpuno neuvjetan, odnosno ruševan. Krov objekta je potpuno urušen. Ostatci drvene konstrukcije su istrunuli. Crijep je otpao sa krova, a ostatak je polomljen. Strehe krova su potpuno uništene. Izvanjski zidovi su djelomično sačuvani, ali je i sa njih otpao malter. Drvena bondruk konstrukcija je usljed utjecaja atmosferalija i vlage u lošem stanju. Istočna fasada je potpuno urušena. Vide se ostatci sanitarnih čvorova koji su se tu nalazili. Nedostaju svi prozori i vrata na objektu, ostali su drveni ramovi i na južnoj strani je sačuvano nekoliko drvenih žaluzina.

U enterijeru objekta ostala je drvena bondruk konstrukcija bez ispuna. Drvena podna konstrukcija je zatrpana materijalom tako da je samo djelomično vidljiva. Na pojedinim mjestima je urušena.

6. Specifični rizici

- neodržavanje,
- utjecaj atmosferilija.

III. ZAKLJUČAK

Primjenjujući Kriterije za proglašenje dobara nacionalnim spomenicima ("Službeni glasnik BiH", br. 33/02 i 15/03), Povjerenstvo donosi odluku kao u dispozitivu. Odluka je zasnovana na sljedećim kriterijima:

A. Vremensko određenje

(dobra nastala od prapovijesti do kraja XX. stoljeća).

B. Povijesna vrijednost

(veza građevine, cjeline ili područja sa povijesnom ličnošću ili značajnim događajem u povijesti).

D. Čitljivost (dokumentarna, znanstvena, obrazovna vrijednost)

iv. Svjedočanstvo o određenom tipu, stilu ili regionalnom maniru.

F. Ambijentalna vrijednost

i. Odnos oblika prema ostalim dijelovima cjeline,

ii. Značenje u strukturi i slici grada.

Sastavnim dijelom ove odluke su:

- **Kopija katastarskog knjižnog uložka**, k.č. broj 1705, k.o. Jajce I; izdata od Općine Jajce, Srednjobosanski kanton, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina; izdato od Općina Jajce, Služba graditeljstva / urbanizma, prostornog uređenja, geodetskih i imovinsko pravnih poslova.
- **Izvod iz posjedovnog lista broj 683** izdatog od Općine Jajce, Srednjobosanski kanton, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina.

Rabljena literatura

Tijekom vođenja postupka proglašenja Zgrada željezničke postaje Šipad u Jajcu nacionalnim spomenikom, rabljena je sljedeća literatura:

- 1974. Juzbašić, Dževad, *Izgradnja željeznica u BiH u svijetu austrougarske politike od okupacije do kraja Kallayeve ere*. Akademija nauka i umjetnosti BiH Sarajevo, 1974.
- 2006. Ajdin Fevzija, *Historija željeznica Bosne i Hercegovine*, Nacionalna univerzitetska biblioteka Bosne i Hercegovine Sarajevo, 2006.
- 2015. Plivac Zijad, *Posljednji zvižduk – Od Smetice do Lašve*, na tiskanju.

Nositelj istraživanja i izrade Prijedloga odluke:
*Alisa Marjanović, diplomirani inženjer arhitekture,
suradnik za spomenike graditeljskog naslijeđa
u Povjerenstvu za očuvanje nacionalnih spomenika*